

сификация которых предложена в настоящей работе. Думается, что акцентирование внимания на разработке обозначенных проблем способа совершения преступления могло бы существенным образом активизировать научные исследования как теоретической, так и практической направленности во всех науках криминального цикла.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Панов М. І., Щур Б. В.

Проаналізовано різні підходи до вивчення способу вчинення злочину в науках кримінального циклу: кримінальному праві, кримінології, кримінальному процесі, криміналістиці. Розглянуто проблеми дослідження способу злочину з урахуванням міждисциплінарного рівня.

Ключові слова: спосіб учинення злочину, кримінальне право, кримінологія, криміналістика.

INTERDISCIPLINARY APPROACH TO STUDY THE METHOD OF COMMITTING A CRIME

Panov N. I., Shchur B. V.

The article analyzes various approaches to studying the method of committing a crime in criminal sciences, namely criminal law, criminology, criminal process, criminalistics, studies the problems of investigating the crime method with regard to the interdisciplinary level.

Keywords: the method of committing a crime, criminal law, criminology, criminalistics.

УДК 343.98

В. А. Журавель, професор кафедри криміналістики Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», доктор юридичних наук, член-кореспондент НАПрН України

СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ДОКАЗІВ ЗА ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Розглянуто положення чинного Кримінального процесуального кодексу України, які регламентують порядок проведення слідчих (розшукових) дій як засобів формування доказів у кримінальному провадженні. Визначено проблемні питання, суперечності, що містяться в його нормах і стосуються зазначеної проблематики, а також висловлено пропозиції щодо вдоско-

налення кримінального процесуального законодавства та практики його реалізації.

Ключові слова: слідчі (розшукові) дії, докази та доказування, засоби формування доказів, суб'єкти доказування.

Докорінна зміна вітчизняної кримінально-процесуальної доктрини передбачає запровадження низки новел, які стосуються різних аспектів процесуальної діяльності, у тому числі проблем здійснення доказування, формування доказової бази в кримінальному провадженні. За новим Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) засобами доказування визнаються слідчі (розшукові) дії, які у свою чергу поділяються на гласні та негласні. Запровадження законодавцем словосполучення «слідчі (розшукові) дії» підкреслює, що результати провадження цих засобів мають однакову доказову силу за умов дотримання вимог чинного процесуального законодавства до їх проведення. Разом із тим аналізування положень чинного КПК і насамперед тих, що регламентують порядок формування доказів у кримінальному провадженні й тих засобів, які для цього призначені, надає підстави висловити такі судження.

По-перше, застосування словосполучення «слідчі (розшукові) дії» є доволі дискусійним, оскільки слідчі дії та розшукові заходи за своїм змістом, характером, метою й завданнями є різними процесуальними засобами, а тому ототожнювати їх, ставити між ними знак рівності некоректно, навіть якщо й вони отримали однакове значення у формуванні доказової бази.

По-друге, редакцією норм чинного КПК по суті знівельовано поняття «слідча дія», оскільки провадження слідчих дій перестає бути виключною компетенцією (прерогативою) слідчого. Так, п. 4 ч. 2 ст. 36 надає право прокурору особисто проводити слідчі (розшукові) дії; у ч. 2 ст. 41 зазначено, що під час виконання доручень з проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого; ч. 2 ст. 243 дозволяє стороні захисту самостійно залучати експерта на договірних умовах для проведення експертизи; нарешті, ч. 1 ст. 275 передбачає можливість використання конфіденційного співробітника для проведення негласних слідчих (розшукових) дій. За таких обставин, говорячи про засоби доказування, доцільніше вживати терміни «процесуальні дії на досудовому розслідуванні» та «процесуальні дії на судовому провадженні».

По-третє, законодавець у нормах КПК не проводить чіткого розмежування за ступенем доказового значення між результатами провадження негласних слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів. Так, у главі 21 КПК визначено підстави та процедуру провадження негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема, щодо прийняття рішення, отримання відповідного дозволу від слідчого судді за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, дотримання яких є обов'язковою умовою набуття отриманих результатів доказового значення. Начебто достатньо чітко визначена й зрозуміла процедура, але якби не ч. 2 ст. 99 КПК, у якій йдеться про те, що «матеріали, в яких зафіксовані фактичні дані про

протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», є документами та можуть використовуватися у кримінальному провадженні як *докази*» (курсив наш. – В. Ж.). Що це – редакційна неточність чи законодавець дійсно не вбачає різниці між матеріалами (документами), отриманими в режимі провадження негласних слідчих (розшукових) дій, визначеного в главі 21 КПК, і оперативно-розшукових заходів, проведених на підставі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»? Якщо так, то в чому тоді різниця між негласними слідчими (розшуковими) діями та оперативно-розшуковими заходами? Навіщо дотримуватися такої складної процедури щодо одержання дозволу в слідчого судді на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, якщо можна без такого дозволу провести оперативно-розшукові заходи, отримати матеріали, які відповідно до ч. 2 ст. 99 КПК також матимуть доказове значення. По суті законодавець наведеною нормою перекреслив усі положення глави 21 КПК, що є неприпустимим і потребує відповідного врегулювання.

У зв'язку з наведеними обставинами вважаємо за доцільне висловити деякі міркування з цієї проблеми. Слід урахувати, що на теперішній час чинне законодавство передбачає можливість проведення дій розшукового характеру у двох паралельно існуючих режимах: 1) процесуальному – передбаченому в главі 21 КПК; 2) непроцесуальному – відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Перші дії проводяться або слідчим, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням уповноваженими співробітниками оперативних підрозділів чи іншими особами (ч. 6 ст. 246 КПК), а другі – співробітниками оперативних підрозділів самостійно, за власною ініціативою з метою виявлення ознак кримінального правопорушення або попередження (припинення) злочинних проявів. При цьому доказами можуть уважатися лише матеріали, отримані при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. Щодо відомостей, отриманих у ході проведення оперативно-розшукових заходів, то вони, як і раніше, мають визнаватися допоміжною, забезпечувальною, тактичною інформацією, яка слугує підґрунтям для висунення розшукових версій, здійснення відповідних перевірок, унесення даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Але ні за яких умов ця інформація не може визнаватися доказами в розумінні ст. 84 КПК.

Розглядаючи гласні слідчі дії як засоби формування доказової бази, необхідно зазначити, що певних змін зазнала й сама система цих дій. Зокрема, з числа самостійних норм виключено статтю, що регламентувала проведення очної ставки. Тепер у ч. 9 ст. 224 КПК йдеться про одночасний допит двох і більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. У свою чергу виїмку із розряду слідчих дій перенесено до забезпечувальних заходів, які отримали доволі спірну назву «тимчасовий доступ до речей і документів». З цього приводу виникає питання: що, тепер виключною функцією виїмки є забезпечення кримінального провадження, та хіба в ході проведення виїмки не можуть отримуватися прямі докази?

Можуть, а тому функцію виїмки не можна обмежувати лише отриманням об'єктів (зразків) для подальшого експертного дослідження і таким чином віднести її виключно до забезпечувальних заходів.

Аналізування норм КПК, що регламентують порядок проведення окремих гласних слідчих дій, свідчить про наявність у них певних суперечностей, неточностей, передусім щодо визначення сутності цих дій і відсутності чітко сформульованого механізму їх реалізації суб'єктами кримінального провадження. Так, у ч. 1 ст. 228 КПК зазначається, що «перед тим, як пред'явити особу для впізнання, слідчий, прокурор попередньо з'ясовує, чи може особа, яка впізнає, впізнати цю особу, опитує її про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу, про що складається протокол». У той самий час у ч. 1 ст. 229 КПК говориться про те, що «перед тим, як пред'явити для впізнання річ, слідчий, прокурор або захисник (курсив наш. – В. Ж.) спочатку запитує в особи, яка впізнає, чи може вона впізнати цю річ, опитує про ознаки цієї речі і обставини, за яких вона цю річ бачила, про що складається протокол». Із змісту цих статей убачається, що обов'язковою умовою проведення пред'явлення для впізнання є попереднє опитування впізнаючого про обставини, за яких той бачив особу або річ, що підлягають упізнанню, про їх прикмети (ознаки) тощо. Але чому при пред'явленні для впізнання живих осіб попереднє опитування здійснюють лише слідчий чи прокурор, а при пред'явленні для впізнання речі до них приєднується ще й захисник? Чим викликана така диференціація повноважень захисника? Крім того, як захисник зможе скласти протокол за результатами опитування із дотриманням вимог статей 104 та 231 КПК, якщо цими статтями йому такого права взагалі не надано? Застосування законодавцем таких термінів, як «попереднє з'ясування» й «опитування», викликають додаткові запитання щодо часу їх проведення, порядку оформлення, тоді як чітка вказівка на те, що пред'явленню для впізнання завжди передуює допит особи, яка впізнає, зняла б усі непорозуміння. Як видається, саме таким чином мають реалізовуватися положення статей 228 і 229 КПК, коли безпосередній процедурі пред'явлення для впізнання обов'язково передуює допит особи, яка раніше спостерігала об'єкт і здійснюватиме його впізнання. Цей допит (а не опитування) здійснюється відповідно до ст. 224 КПК і, звісно, його провадження за чинним кримінальним процесуальним законодавством у змозі провести лише слідчий або прокурор, тому згадування про захисника в зазначеній статті є зайвим.

Виникають запитання й з приводу того, чому законодавець не включив до системи гласних слідчих дій перевірку показань на місці, а обмежився лише слідчим експериментом? Адже відомо, що ці дії мають істотні відмінності за метою, процедурою провадження, отриманими результатами. Крім того, перевірка показань на місці має більш широку практику застосування порівняно із слідчим експериментом, що зумовлює потребу окремого унормування процедури її провадження (до речі, у ст. 194 КПК 1960 р. йшлося головним чином саме про можливість проведення перевірки показань на місці, зокрема в ній говорилося, що з метою перевірки й уточнення результатів допиту свідка, потерпілого, підозрюваного чи обвинуваченого або

даних, одержаних при провадженні огляду та інших слідчих дій, слідчий може виїхати на місце в присутності понятих, а в необхідних випадках за участю спеціаліста, свідка, потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого відтворити обстановку й умови, у яких ті чи інші події могли відбуватися в дійсності). Редакція ж ст. 240 КПК не дає чіткої відповіді стосовно можливості проведення в її межах перевірки показань на місці (якщо взагалі коректно говорити про можливість проведення однієї слідчої дії в межах іншої), що не сприяє її реалізації, оскільки і науковці, і практики мають різні підходи до розв'язання цього питання¹.

Намагання активізувати реалізацію принципу змагальності й передусім на досудовій стадії кримінального провадження стимулювали законодавця до прийняття норми, яка б надавала сторонам процесу формально паритетні можливості щодо використання спеціальних знань у формі експертних досліджень. Ідеться про ст. 243 КПК, яка надає можливість не тільки слідчому, прокурору, а й стороні захисту самостійно на договірних умовах залучати експертів для проведення експертиз, у тому числі й обов'язкових. Водночас прийняття зазначеної норми спричинило появу низки процесуальних і організаційних проблем, до яких можна віднести такі:

1) наявність суперечностей між загальною та спеціальною нормами – ст. 93 КПК «Збирання доказів» і ст. 243 КПК «Залучення експерта». Річ у тім, що законодавець не передбачив можливість збирання доказів стороною захисту шляхом проведення окремих слідчих (розшукових) дій. У ч. 3 ст. 93 КПК йдеться про можливість отримання стороною захисту висновків експертів. Разом із тим залучення експертів для проведення експертних досліджень (ч. 2 ст. 243 КПК) по суті є нічим іншим як проведенням слідчої дії стороною захисту, оскільки зазначена стаття знаходиться в главі 20 «Слідчі (розшукові) дії». Уважаємо, що вихід із цієї колізії можливий шляхом або зміни редакції ст. 93 КПК, або виключення ст. 243 КПК із числа слідчих (розшукових) дій (з приводу чого, до речі, неодноразово висловлювалися деякі криміналісти);

2) попри те що ст. 243 КПК має назву «Порядок залучення експерта», у ній, на жаль, йдеться лише про можливість залучення експерта, а не про порядок реалізації цієї можливості. Законодавець навіть не визначився з назвою процесуального документа, який мають складати не тільки захисник, а й слідчий чи прокурор, що вже призвело до різних підходів до розв'язання цього питання. Так, слідчі, як і раніше, продовжують виносити постанову про призначення експертизи, тоді як у ч. 7 ст. 69 КПК йдеться про постанову про доручення проведення відповідної експертизи. Що стосуєть-

¹ Див.: Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2-х т. / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. — Х. : Право, 2012. — Т. 1. — С. 612–616; Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. — К. : Юстініан, 2012. — С. 534–536; Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. — Х. : Одиссей, 2013. — С. 494–499.

ся регламентації дій захисника, то із змісту розглядуваної статті можна лише здогадуватися, що цій процедурі передують укладання угоди з експертною установою або окремим експертом про надання експертних послуг. У цій угоді мають бути передбачені предмет домовленостей, права та обов'язки сторін, у тому числі попередження про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок або відмову без поважних причин від виконання покладеного на експерта обов'язку, строки виконання експертних досліджень, сума винагороди та порядок розрахунків. На підставі цієї угоди захисник має право самостійно залучити експерта. Але законодавцем не вказано, яким актом реалізується це право (клопотанням чи будь-яким іншим) і який його правовий статус, оскільки захисники не входять до переліку суб'єктів, що приймають процесуальні рішення (ст. 110 КПК);

3) задля забезпечення рівних можливостей в отриманні необхідних зразків для експертного дослідження законодавець надав можливість сторонам кримінального провадження мати тимчасовий доступ до речей і документів і у випадках необхідності вилучати їх (статті 160–166 КПК), а також отримувати зразки для експертизи (ст. 245 КПК). Однак на практиці навряд чи можна забезпечити паритетність сторін у реалізації цих можливостей, оскільки в сторони обвинувачення знаходяться матеріали кримінального провадження, у слідчого, прокурора більше процесуальних та організаційних можливостей щодо отримання зразків для експертного дослідження (примусовість, негласність). Крім того, положення КПК змушують переглянути усталені погляди щодо розуміння зразків для порівняльного дослідження, а також матеріалів, які надаються в розпорядження експерта. Відомо, що в криміналістиці зразки поділяються на вільні, умовно вільні та експериментальні. Перші два різновиди отримуються в ході провадження таких слідчих дій, як слідчий огляд, обшук і виїмка, а експериментальні відбирали спеціально на підставі постанови слідчого, про що складався відповідний протокол (ст. 199 КПК 1960 р.). При цьому вільні та умовно вільні зразки завжди розглядалися як оригінали, і саме з оригіналами працювали експерти. Тепер законодавець передбачає можливість відібрання зразків з речей і документів, тобто копій з них (ч. 2 ст. 245 КПК), а для підтвердження змісту документа можуть бути визнані допустимими й інші відомості (наприклад, фото чи ксерокопія), якщо оригінал знаходиться у володінні однієї зі сторін кримінального провадження, а вона не надає його на запит іншої сторони (п. 3 ч. 5 ст. 99 КПК). Зазначене слугує підставою для висновку про те, що законодавець припускає можливість проведення експертних досліджень з використанням копій, тобто одна зі сторін може надавати в розпорядження експерта оригінали документів, а інша – їх копії. І такою стороною, як правило, виступає сторона захисту, оскільки згідно з ч. 3 ст. 93 КПК саме вона збирає докази шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових і фізичних осіб речей, *копій документів* (курсив наш. – В. Ж.). Ця можливість не враховує ту обставину, що існує певний перелік експертиз, зокрема техніко-криміналістичне дослідження документів, проведення яких

можливо лише з використанням зразків-оригіналів, інакше експерт просто не в змозі відповісти на питання, наприклад, щодо матеріалів і реквізитів виготовлення цих документів. Неврегульованість цих положень КПК призводить до того, що сторона захисту позбавлена можливості реалізувати своє право стосовно залучення експерта, оскільки захисники не в змозі отримати оригінали зразків-документів, а експерти відмовляються проводити дослідження з копіями цих документів.

Як видається, не зовсім унормованою є сама процедура оформлення отримання зразків для експертного дослідження. Законодавець нічого не говорить про необхідність винесення відповідної постанови слідчим, прокурором, а також складання протоколу. На наше переконання, було б правильним не відмовлятися від усталених підходів і, керуючись ч. 3 ст. 110 КПК, уважати за необхідне слідчому, прокурору виносити відповідну постанову про відібрання будь-яких експериментальних зразків (а не лише біологічних, як це передбачено ч. 3 ст. 245 КПК) і складати протокол. Ще більш складнішим виявляється питання про процесуальне оформлення відібрання зразків стороною захисту, особливо з огляду на те, що захисникам не надане право складати протоколи (ст. 104 КПК), що істотно зменшує процесуальну цінність цих зразків;

4) недостатньо чіткою виглядає регламентація дій щодо збереження й використання зразків для експертного дослідження, особливо стороною захисту, якщо вона першою мала тимчасовий доступ до цих документів. Так, у ч. 4 ст. 100 КПК зазначено, що в разі втрати чи знищення стороною кримінального провадження наданого їй документа вона зобов'язана відшкодувати володільцю витрати, пов'язані із втратою чи знищенням документа та виготовленням його дублікату. Але законодавцем не враховані такі ситуації, коли знищується документ, який мав неповторні ідентифікаційні ознаки, що суттєво зменшує, а інколи й унеможливає притягнення особи до кримінальної відповідальності, або коли одна із сторін кримінального провадження, маючи у своєму розпорядженні зразки, не квапиться з їх використанням в експертному дослідженні. І якщо сторона захисту в разі відмови слідчого, прокурора задовольнити її клопотання про залучення експерта може звернутися до слідчого судді з питанням про проведення експертизи (ст. 244 КПК), то як бути стороні обвинувачення, коли захисники умисно зволікають із залученням експертів? Відповіді на це питання в КПК, на жаль, немає;

5) відсутність у нормах КПК відомостей про додаткові й повторні експертизи. Ця обставина була сприйнята практиками (передусім керівниками експертних установ) буквально, і вони почали гальмувати провадження цих різновидів експертних досліджень, що, на нашу думку, є не виправданим і суттєво знижує доказову цінність експертних висновків, їх доброякісність (якщо експерт наперед знає про відсутність процедури перевірки об'єктивності наданого ним висновку шляхом проведення повторної експертизи, то й сам висновок він може готувати недостатньо переконливий і обґрунтований). Як видається, практикам слід виходити з того, що в нормах КПК відомості про повторні та додаткові експертизи можуть бути й відсутніми, як, до речі,

й про комісійні та комплексні експертизи (будь-які класифікації в нормах закону можуть і не наводитися). Але це не означає, що ці різновиди експертних досліджень не можуть проводитися взагалі, спираючись на положення відомих нормативно-правових актів, розробки криміналістики та експертології.

Зазначені обставини суттєво гальмують можливість залучення експертів для проведення експертних досліджень у кримінальному провадженні й потребують свого унормування.

На процесі провадження слідчих (розшукових) дій як засобів формування доказів у кримінальному провадженні негативно позначається й відсутність чітко визначених строків здійснення досудового розслідування. Річ у тім, що законодавець узагалі створив парадоксальну ситуацію, коли досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ч. 2 ст. 214 КПК), а відлік строків розслідування починається з дня повідомлення особи про підозру в учиненні кримінального правопорушення (ст. 219 КПК). У зв'язку із цим закономірно виникає питання стосовно того, як оцінювати все те, що відбувається в проміжок часу між внесенням відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і повідомленням особи про підозру? Якщо це досудове розслідування (а саме це впливає із змісту ст. 214 КПК), то чому строки його провадження не входять до строків, визначених у ст. 219 КПК? Які граничні межі цього періоду та чому вони неунормовані в КПК? Такий підхід не виключає можливості з боку слідчого умисного відтягування моменту повідомлення про підозру, навіть за наявності достатніх для цього підстав, і тим самим збільшувати загальні строки кримінального провадження. У цих умовах спрацьовуватиме елементарний людський прагматизм: навіть активізувати процес збирання доказів, повідомляти про підозру та після цього обмежувати свою подальшу діяльність жорстко визначеними строками, тоді як, не порушуючи закон, в уповільненому режимі, упродовж невизначеного терміну здійснювати кримінальне провадження?

Також незрозумілим видається й відсутність чітко визначених строків проведення допиту підозрюваного після повідомлення йому про підозру. Навіть ст. 107 КПК 1960 р. вказувала на негайність допиту підозрюваного – не пізніше двадцяти чотирьох годин після затримання. Зволікання з проведенням допиту підозрюваного йде на користь тільки винній особі, надає їй можливість адаптуватися, оцінити, які докази є в розпорядженні слідчого, обрати виважену лінію поведінки, що значно ускладнює викриття її причетності до вчиненого кримінального правопорушення.

Ці та багато інших недоліків і спірних положень, що містяться в чинному КПК потребують негайного унормування, оскільки такий стан речей не сприяє оптимізації кримінального провадження, удосконаленню процедури формування доказової бази, установленню об'єктивної істини та справедливості, забезпеченню невідоротності покарання, відшкодування збитків у максимально стислі строки.

СЛЕДСТВЕННЫЕ (РОЗЫСКНЫЕ) ДЕЙСТВИЯ КАК СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ ПО ДЕЙСТВУЮЩЕМУ УГОЛОВНОМУ ПРОЦЕССУАЛЬНОМУ КОДЕКСУ УКРАИНЫ

Журавель В. А.

Рассмотрены положения действующего Уголовного процессуального кодекса Украины, регламентирующие порядок проведения следственных (розыскных) действий как средств формирования доказательств в уголовном судопроизводстве. Определены проблемные вопросы, противоречия, имеющиеся в его нормах и касающиеся избранной проблематики, а также высказаны предложения по совершенствованию уголовного процессуального законодательства и практики его реализации.

Ключевые слова: следственные (розыскные) действия, доказательства и доказывание, средства формирования доказательств, субъекты доказывания.

INVESTIGATIVE (DETECTIVE) ACTIONS AS MEANS OF EVIDENCE FORMATION UNDER THE EXISTING CRIMINAL PROCEDURE CODE OF UKRAINE

Zhuravel V. A.

The article deals with the provisions of the existing Criminal Procedure Code of Ukraine that regulate investigative (detective) actions as means of evidence formation in criminal proceedings. It also reveals problematic issues and controversies in the rules that cover this topic, makes suggestions how to improve criminal procedure law and its application.

Keywords: investigative (detective) actions, evidence and substantiation, means of evidence formation, subjects of substantiation.

УДК 343.9 (075.8)

В. Н. Терехович, адвокат Коллегии присяжных адвокатов Латвии, доктор права, доцент,

Э. В. Ниманде, доцент кафедры уголовно-правовых наук Латвийского университета, доктор права, доцент

ПРОБЛЕМА ОПРЕДЕЛЕНИЯ СИСТЕМЫ МЕТОДОВ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОГО ПОЗНАНИЯ

Рассмотрены вопросы определения системы методов криминалистического познания с позиции логики получения и систематизации научного знания.

Ключевые слова: уголовное правоприменение, теория криминалистики, методы криминалистического познания.

Научное познание – это такое систематическое и целенаправленное изучение объектов, в котором используются научные средства познания и которое завершается формулированием новых знаний об изучаемом